

Anna Johanne, Else og Hans Thomsen Riise

Hej på redaktionen

Jeg har fået denne kopi fra min mor Janni Riise, som har renskrevet et gammelt notat fra min mormor. Min mormor fik en dengang kaldet åndssvag pige i 1920'erne, og hun beskriver, hvordan det var dengang at få et handicappet barn. Det er en meget rørende fortælling og samtidig fortæller den om de muligheder, der var. Derfor tænkte jeg, at I måske kunne være interesseret i den.

På redaktionen var vi ikke i tvivl. Det er en både tankevækkende og rørende beskrivelse af det at få et udviklingshæmmet barn. Vi synes, at alle bladets læsere skal have mulighed for at se den, så i dette og de to kommende blade bringer vi Elses historie. Hele historien samles til slut og kan læses på LEVs hjemmeside.

Tak til Janni Riise og Mie Skat Riise for historien om Else

Kapitel 1

En Mor fortæller

Jeg ligger her på Stege Sygehus. - Grundet på Pladsmangel er jeg havnet på Afd F, skønt det kun gjaldt en mindre Operation paa Foden. Da jeg ikke føler mig særlig syg, vil jeg bare slappe af, samt rigtig nyde den gode Pleje og Pasning de rare Sygeplejersker giver mig.

Hvor er det dejligt at blive puttet til Ro om Aftenen, at få rystet Hovedpuden og høre en mild Stemme spørge "Ligger De nu godt?". Alle er saa rare og venlige lige fra den lille Gangpige til Overlægen. Her er saa fredfyldt. Jeg gribes hurtigt af Sygehusatmosfæren, som er en hel lille Verden for sig.

Det er utroligt saa hurtigt Dagene gaar. Der sker noget hele Tiden, og man lærer at følge med i de forskellige Smaating.

Dagens største Oplevelse er Stuegangen!

Naar man hører Overlægens rungende Stemme kalde paa sine Damer, saa ved vi, vores Far er paa Vej. Jeg føler stor Tillid til Overlægens Dygtighed som Kirurg, og kan ikke tænke mig, at blive opereret af nogen anden Læge.

Der staar en dejlig Buket paa mit Bord – Fresier og Liljekonvaller – mine Yndlingsblomster. Jeg snuser til deres fine Duft og nyder det skønne Syn. Vore mange gode Venner tænker paa at glæde mig med Blomster og lækre Sager. Jeg bliver rigtig dygtig forkælet i denne Tid. Jeg maa tilstaa, jeg kan lide det!

Den første Nat, jeg laa her, kom en Barselpatient ind paa min Stue. Hun havde født en dejlig stor Dreng, som lidt senere kom ind for at lægges til sin Mors Bryst. Som han kunde sutte fra den allerførste Gang!

Da Stuegangen kom, lød det "Til Lykke". Da Overlægen spurgte, om det var et Ønskebarn, svarede den lykkelige Mor, at det gjorde lige meget, da de havde en af hver derhjemme. Tænk at eje tre raske, velskabte Børn, hvilken Rigdom! Mon hun forstod det? Det tages oftest som en Selvfølge, at Børnene er sunde og velskabte.

Jeg bare glædede mig til Tiden var inde og jeg skulde vugge vort lille Barn i mine Arme

Min Stue er nær Fødestuen, saa vi hører af og til en Mors Jamren under Fødselen samt Spædbarnets første Graad, naar det kommer til Verden. Livets store Under og en Mors lykkeligste Øjeblik.

Mine Erindringer begynder i Aaret 1925, hvor jeg er gravid for første Gang.

Da jeg var helt sikker og kunde fortælle min Mand om den store Glæde, der ventede os, var det som alt var anderledes. Alle Smaaærgelser blev til intet. Jeg bare glædede mig til Tiden var inde og jeg skulde vugge vort lille Barn i mine Arme.

Morgenkvalme og Opkast, hvad betød dog det? Det var jo bare forberedelser til det Store, der skulde ske mig til Sommer.

Det blev Foraar, og jeg blev fyldig og tung, alt som Tiden gik. En Dag sad jeg i Haven for at nyde det dejlige Solskin og den Plet af Vildnisset, som Svigermor havde hjulpet mig med at rense og plante til med forskellige Blomster. Og se, Krokus afløste nu Gækken, de stod der gule, blaa og hvide og fortalte om Sommerens snarlige Komme.

Det var paa Tide, at jeg fik saaet Blomsterfrø i Stenhøjen, som min Mand og Karlen havde haft saa stort Besvær med at lave. Der var tre store Sten lagt som en Kæmpehøj mellem to store Pæretræer. Jeg syntes, det passede saa godt til vort gamle Straatækte Stuehus.

Tiden nærmede sig efterhånden til, at jeg skulde føde. Den sidste Maaned føles vist lang for de fleste. Børnetøjet og den lille Seng var for længst parat. Jordemoderen havde sagt, det var klogt at være i Aktivitet, – med maade naturligvis – saa jeg passede til dels mit Hus og tog et lettere Nap med Havearbejdet.

Men en Aften begyndte Veeerne saa smaat at indfinde sig, og der blev hentet Jordemor. Jeg kan saa tydeligt huske Karlens Ansigt, da han blev budt 2 Kr. for at køre med Jordemor. Han var ikke just begejstret for Jobbet, men Daleren fristede. Der blev sendt bud efter Svingermor og et Par Nabokoner. Det hørte med til en Barnefødsel dengang. Der skulle være en stor Gryde kogende Vand parat i Tilfælde af, at Lægen fik brug for Tangen osv. Endvidere tror jeg, den højt berømte Jordemorkaffe trak gevaldigt!

Det blev til mange Køreture frem og tilbage. Det vilde ikke rigtig blive til noget. Jeg ved nu, at jeg gjorde en stor Fejl ved ikke at slappe af og sove lidt imellem, men jeg var alt for ivrig og spændt til at indse det dengang. Andendagen hentede vi Doktoren, det første han fandt ud af var en Bækkenforsnævring. Jeg kendte ikke til, at jeg burde have søgt Lægen og faaet Bækkenet maalt. Nu var det for sent, og jeg maatte lide frygteligt, førend en lille Pige saa Verdens Lys – den 30 Juni.

Men Glæden var stor, vi havde faaet en lille levende Pige. Glemte var al Smerte, da jeg hørte hende græde. Men hvad var dog det? Hendes Mund blev helt skævt ved Graad, og saa frygtelig skeløjet, som hun var. Lidt ængsteligt spurgte jeg Jordemoderen derom. Det betød intet, mente hun, alle smaa Børn er lidt skeløjet, og det med munden fortager sig nok snart. - Vi slog os til Ro med det og nød Forældreglæden.

Mormor kom rejsende for at se sit første Barnebarn og pleje mig. Da meldte de første Bekymringer sig – Barnet vilde ikke sutte! Hun tog kun et par enkelte Drag, saa sov hun atter. Jeg havde faaet Besked om at amme hver anden Time, saa skulle den lille nok tage fra – men hver halve Time skreg hun som en besat, saa hun fik lov til at sutte, de faa Drag, hun kunde. Følgen blev, at jeg hurtigt blev gold, og saa maatte jeg til at koge blandet Mælk. Det blev ligeså besværligt. Barnet krævede lidt men tit, der var hverken Ro Dag eller Nat. Lægen, som jeg klagede min Nød til, kritiserede mig. Jordemoderen ligesaa. Det blev efterhånden lidt bedre, men Else, som hun nu hed efter Daaben, voksede og trivedes kun lidt.

Da hun var et halvt Aar, laa hun stadig som et lille Spædbarn, kunde ikke stables op med Puder, og Hovedet kunde hun slet ikke bære, det dinglede saa løst.

Vi syntes jo nok, at hun ikke var med som andre Børn, men der er jo saa megen Forskel paa Smaabørn.

Da kom Mormor på Besøg, og hun var klar over, at noget var forkert. Næste Dag fulgtes vi til Doktoren. Det var en kvindelig Vikar, der undersøgte Else, og hun mente, der var noget galt med Ryggen. Men nu skulde vi bare vente til Doktoren var hjemme igen, saa kunde vi spørge om hans Mening. Det var med Bekymring, vi nogle Dage senere lod vores Læge undersøge Else. Han rystede paa Hovedet, Ryggen fejler ikke noget, jeg tror, det er Fundanellen, som lukker sig for tidligt, sagde han, og vi fik forklaret, hvad Doktoren mente. Han var dog meget forsigtig i sine Udtalelser og foreslog, vi rejste til København til Specialisten paa Rigshospitalet for at høre hans Mening. - Jeg har glemt Professorens Navn, det kan vel også være lige meget, men hans Ord, denne forfærdelige Dom – Barnet er åndssvagt, der er intet at gøre – faa et andet Barn osv. Jeg tryglede, om han dog ikke kunde gøre bare lidt endda, give mig gode Raad for Pasningen, da hun var saa tynd. Der er en lille lammelse i Halsen, sagde han, derfor kniber det med at synke – men sørg for, at hun altid ligger lige – ingen Hovedpude eller sidder paa Skødet, saa kan De muligvis bevare Barnet en ret Ryg.

Jeg var mere end fortvivlet, jeg kunde ikke forstaa, hvorfor vores lille Pige skulde være åndssvag, hvor kunde Vorherre dog nænne det imod os, vi som havde glædet os saa inderligt til at blive Far og Mor? Hvad havde jeg dog gjort? Vi var jo hverken værre eller bedre, end som Folk er flest. - Og min kære lille Pige, sådan en Skæbne – uhelbredelig syg.

Der var mange Rejsende, jeg lagde Else i en Plaid paa Sædet. Da Kupeen var fuld, rejste jeg mig op og stod ved Vinduet. En Herre kom masende ind og forlangte, jeg skulde fjerne Barnet fra Sædet, "For De har jo ikke betalt Billet for Ungen", sagde han. "Nej, det har jeg ikke, men jeg har Billet for mig selv, og jeg skal nok staa op, saa længe der er Brug for Pladsen" svarede jeg. - Det lettede mig ligefrem lidt, at faa noget at blive vred over. Det var min første Kamp for lille Else.

Dagen efter gik Turen atter op til Doktoren, som jo fik Ret i sin Undersøgelse, han vilde bare have Professoren skulde afsige Dommen. De maa se at faa et andet Barn, sagde Dok. (samme Trøst som Professoren). Det håbede jeg selv at faa, men det kunde jo ikke hjælpe lille Else til at blive rask!

Da Else var omkring et Aar, laa hun stadig som et Spædbarn, dog kunde hun bruge Arme og Ben og var glad for at sprælle. Jeg tror ikke, hun kendte os, men hun var glad hver Gang, nogen sludrede og kiggede til hende – saa lo hun og smilede til os – et skævt Smil – ligesom ved Graad gik Munden langt til den ene Side.

*Hans Ord,
denne forfærdelige
Dom – Barnet er
åndssvagt, der er
intet at gøre*

*Else, Elses mor og
Elses søster Janni*

Else og Janni, 1937

Vi fik anskaffet en Kravlegaard med Madras i. Det var udmærket for Barnet. Efterhaanden lærte hun at arbejde sig om paa Siderne og om paa Maven.

Vi kunde se, det gav hende Kræfter at faa fat i Tremmerne. Vi anbagte Kravlegården i Haven, naar Vejret var til det. Frisk Luft og Solskin var jo ligeså nødvendigt for hende som andre Børn.

Det gik ligesom lidt bedre Aar, da hun begyndte at kravle. Vi syntes, det var et stort Fremskridt, og vi begyndte saa smaat at håbe, Professoren havde taget Fejl.

Vi syntes, vi maatte prøve at høre andre Lægers Mening om vor lille syge Pige, og jeg kom til at tænke paa Professor Hou-Jensen, som var min Fætter.

Jeg var lidt beklemmt ved at skrive til ham og bede, om jeg maatte komme derind og tale med ham samt vise ham Barnet. Jeg følte, at han stod saa langt over os. Det var en dum Tanke, han var lige saa god og ligefrem et Menneske, som han altid havde været. Berømmelsen gik ham aldrig til Hovedet. Jeg fik det kærligste Brev om, at vi var hjertelig velkommen.

Ja, vi blev godt modtaget også af Fruen, som straks tog sig kærligt af Else. Jeg talte længe med min Fætter efter, at han havde undersøgt Else. Han forklarede mig saa forståeligt, hvad det betød, når Fundanellen lukker sig for tidligt. Det er, som skal vi presse en større Cirkel ind i en mindre, lad os sige, det er tøj, det inderste vil da altid ligge i Folder. Ogsaa han rystede paa Hovedet, da jeg spurgte, om der ikke kunde gøres noget – opereres? Nej, hvad et Menneske mangler i Forstand, det kan ingen Magt på Jorden hjælpe for. Men kan hun dog ikke blive bedre? Komme til at gaa og tale lidt, spurgte jeg. Det mente han nok, Else kunde. Han foreslog Strandbade. I bor jo nær Stranden, men det skal være hele Aaret, saa naar Vejret og

Tiden ikke tillader det, kan I hente Vandet og temperere det, men husk: Det skal være frisk Vand hver Dag!

Jeg takkede for Besøget og den gode Forstaaelse, jeg havde mødt hos dem. Det var ligesom, jeg rejste lidt mere glad hjem. Nu skulde vi prøve de Bade. Maatte det dog bare hjælpe Else. Saa hun kunde komme til at gaa. Jeg syntes, det maatte betyde meget for hende, saa blev Livet dog ikke saa trist for hende.

Efterhaanden kunde hun sidde op, men det kneb stadig med at bære det lille Hoved

Det blev et stort ekstra Arbejde for min Mand, der i 2-3 Aar kørte de 2 km efter Strandvandet. Jeg syntes aldrig, jeg kunde overkomme at køre til Stranden med Else – men hvor var hun dog lykkelig for at pjaske i Vandbaljen, det blev snart hendes bedste Stund paa Dagen. Jeg tror, det gav hende Kræfter.

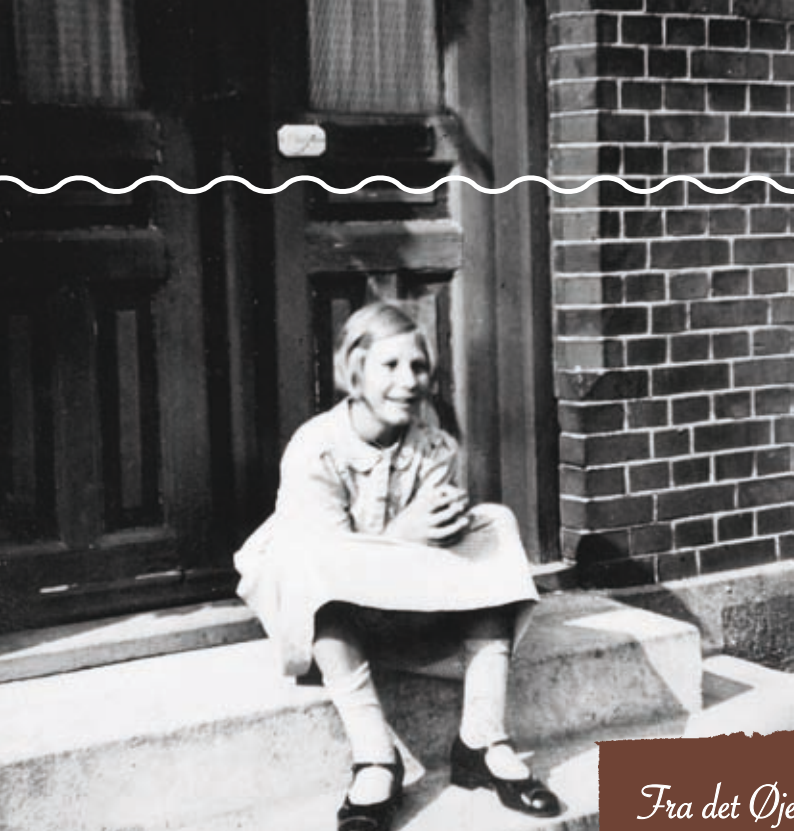
Efterhaanden kunde hun sidde op, men det kneb stadig med at bære det lille Hoved. Det hjalp ogsaa for én Ting til, nemlig med at sove. Et stort Plus for os alle tre.

Jeg var min Fætter dybt taknemlig for de gode Raad.

Han anbefalede ogsaa at give Else Bananer samt Saften af Citroner for Vitaminernes Skyld. Det var dengang helt nye Begreber. Ofte kneb det med at faa fat i Frugterne, da vi jo boede paa Landet. Men ogsaa for det, fik vi hjælp af flere rare Mennesker. Naar de rejste til Byerne, tog de bud med for os, saa Else kunde faa de for hende saa vigtige Stoffer.

Da Else var 3 Aar, var jeg gravid for anden Gang. Vi glædede os atter til at faa et barn, men denne Gang med en hvis Skepsis. Vi havde lært, at det ikke paa Forhaand er givet at faa et rask velskabt Barn.

Efter forskellige Drøftelser bestemte vi, at jeg skulle søge en Fødselsspecialist i København og føde derinde. Det blev til, at

Else og Janni, 1937

*Fra det Øjeblik
var det, som jeg
vidste, der var
Sorg for os også
denne Gang*

jeg skulle indlægges på Rigshospitalet en Måned førend Tiden for evt. at fremme Fødselen.

Alt saa lovende ud lige til den sidste Time, da kunde Hjertelyden ikke høres. Fra det Øjeblik var det, som jeg vidste, der var Sorg for os også denne Gang. Da jeg vågnede og fornam Stilheden blandt de assisterende Hjælpere, kunde jeg bare græde.

Jeg havde født en dejlig Dreng, men han var dødfødt. Ingen forstod hvorfor. De bad om Tilladelse til Obduktion, men fandt ikke Aarsagen. I min store Skuffelse, var jeg saa hjerteløs, at jeg ikke vilde se ham, hvad jeg har fortrudt bittert siden. Han var min Dreng, og jeg fornægtede ham i det eneste lille Øjeblik, jeg havde ham.

Da jeg var gjort i Stand, blev jeg kørt ind paa en stor Stue. Vi var vist 14 i alt. Kun paa min Tavle stod G og X, hvilket betød gift og dødt Barn - der stod vist U foran paa alle de andres Tavler, den ene var endda 4. Fødsel!

Det var en ren Tortur for mig - jeg følte mig ikke hjemme der, og saa tænke paa alle de Børn - mon ikke de fleste af dem var uønskede?

Men alting faar en Ende - også de 9 Dage. Jeg havde faaet et kært Brev fra min yngste Bror, som da var i lære, vedlagt Penge til Billetten hjem og med Ordre om at rejse paa 1. Klasse! Det var hans rørende Maade at trøste mig paa, og det gjorde mig godt.

Jeg nød virkelig at sidde på polstrede Sæder og spille fin Dame paa Hjemrejsen.

Jeg gjorde Ophold hos mine Forældre (i Næstved) for at faa Else med hjem. Mor havde tilbudt at passe hende den tid, jeg var i København. Elses Glædeshyl, da hun saa mig, rørte mig dybt.

For første Gang prøvede hun at sige Mor. Det blev til Am, men Meningen var der. Hun havde forstaaet at savne mig, hun ville ikke slippe mig af Angst for, at Mor skulde rejse fra hende igen.

Kære gode Mormor saa saa træt og udslidt ud. Else havde haft Kighoste i de 6 Uger. Det havde gjort det endnu strengere at passe hende, og Mor havde ikke nænnet at fortælle mig det i sine Breve.

Men nu skulde Else og jeg hjem til Far, som ventede os med stor Længsel. Det var aldrig saa rart at rejse med hende. Hun var tung at bære, og Folk stirrede altid efter os. Det har pint mig mange gange. Hvorfor kunde de ikke forstaa, at være aandssvag er at være syg og betragte det som Sygdom?

Vi talte ikke ret meget om vor lille Dreng. Vi prøvede paa at glemme de Maanedere.

Vi havde jo trods alt lille Else og hinanden at leve for. Else kravlede rundt i Stuen og begyndte at rejse sig op ved en Stol eller lignende - atter en lille Fremgang.

Hun kaldte nu sin Far for Ar og kunde sige ja og nej. Efterhaanden var vi helt fortrolige med, at Else var aandssvag, at hun ikke kunne komme sig, men derfor glædede vi os alligevel ved hver en lille Fremgang, hun gjorde.

Vi havde opgivet at konsultere flere Læger. Det ville blive det samme Svar, om vi saa søgte alle Læger i Verden. Ingen kunde hjælpe vores lille Pige.

Det var vist omkring 4 Aars Alderen, Else begyndte at give Slip og gaa selv - ikke ret godt, hun er aldrig naaet at blive Herre over sine Bevægelser. Hun færdes nærmest slingrende med Kroppen og fægtende med Armene, og saa styrter hun af sted.

eller fortalt

Det er utallige Gange, hun er faldet, hver Dag siden hun lærte at gaa. Selvfølgelig har hun maattet tage mange Skrammer og Knubs derved, men Børn falder let, og det gjorde Else også. Hun kunde hyle og skrige som en besat, naar det passede hende, men det var ligesom, hun ikke følte legemlige Smerter – eller hun vilde ikke vise det. Naar hun fik Tandpine, forlangte hun, at Doktoren skulde trække den Tand ud, og det skulde være aldeles omgående. Min Mand maatte altid med til de Besøg. Det magtede jeg ikke, for Else sad saa stiv som en Pind og gav ikke et Kny fra sig – hun ville ikke. Det var som, hun gjorde sit Ansigt helt stift.

Min Mand fik lavet en speciel Sadel til sin Cykel, som Else kunde sidde paa. Nu kunde vi lettere komme lidt rundt til Familien eller en lille Skovtur. Og hvor var hun lykkelig for de ture!

Vi havde en lille Hund – Perle. Den fulgte Else trofast i næsten 10 Aar. Hun legede ikke med den, den skulde bare følge efter hende.

Hun fik meget Legetøj, Dukkehus, Dukker og alt hvad vi kunde finde paa. Det saa ud til, hun var glad for at eje det, men lege med det, gjorde hun aldrig, for det skulle hele Tiden være som nyt. Ingen Skrammer eller flytten om paa Dukkemøbler, saa var hun helt ude af det. Vi forstod, det var noget, hun ikke kunde gøre for, saa efterhånden blev Legetøjet gemt væk. Det gjorde hende mere Fortræd end Glæde.

Men naar vi gav hende en Glashinkesten i flotte Farver eller et Nikkelspejl, saa pudsede og kiggede hun paa det, til der ikke var mere Glans tilbage. Det gjorde Lykke og kostede kun saa lidt. Doktoren sagde flere Gange gennem Aarene: "Sig til Fru Riise, naar De vil have sendt Else paa Hjem, saa skal jeg nok ordne det for Dem".

Mit Svar var altid: "Hendes Hjem er hos os, saa længe jeg kan passe hende".

Det saarede mig hver Gang, Doktoren kom med sit Tilbud. Vi kunde ikke tænke os, at sende Else bort. Hun var vores Barn, vi holdt ikke mindre af hende, fordi hun var aandssvag. Hun trængte jo netop derfor endnu mere til Kærlighed og Forstaaelse – og det mente jeg, ingen kunde give hende, som hendes Far og Mor.

*Mit Svar var
altid: "Hendes
Hjem er hos os,
saa længe jeg kan
passe hende"*

Det var mig også en stor Glæde at pynte Else med pænt Tøj. Mormor strikkede de yndigste Børnekjoler til hende. Rød Farve gjorde mest Lykke, saa efterhånden var hun altid klædt i rødt. Om Kærligheden til den røde Farve kom af Historien om Rødhætte, ved jeg ikke, men den blev fortalt til de fleste Maaltider igennem mange Aar.

Det var det eneste Eventyr, hun kunde fatte. Der skulde lokkes for at faa hende til at spise.

Jeg er klar over, vi bedre kunde have Else hjemme, fordi vi boede paa en Gaard. Der var god Tumbleplads og et stykke Privatvej til Landevejen.

Vi havde heller ingen Trapper, hvilket vilde have været meget svært for hende at klare. Fra Køkkenvinduerne havde jeg Oversigt over hele Haven, saa jeg til Dels kunde følge, hvor hun var.

Regnvejrsdagene var de værste for os. Else vilde ud at trave, hvordan Vejret saa næsten var. Hun var aldrig forkølet eller syg. Det var som, hun var ekstra hærdet af at færdes saa meget ude.

Kapitel 2

En Mor fortæller

Vi havde opgivet at faa flere Børn. Derfor kunde vi næsten ikke fatte den store Lykke, da jeg var gravid for 3. Gang med 8 Aars Mellemrum. Af Naturen er jeg Optimist, mange Gange har jeg maattet nøjes med Glæden forud for noget, jeg ventede mig meget af – men den Glæde kan heller ingen tage fra mig. Og dette, at vi for 3. Gang ventede et Barn, troede jeg saa sikkert, var et Tegn fra Vorherre paa, at vi ville faa Glæden at eje et sundt og velskabt Barn.

Da Tiden nærmede sig, fortalte vi Else, at hun snart fik en lille Bror eller Søster. Det var hun meget spændt paa. Vi talte om det hver Dag, hvordan hun skulde hjælpe Mor med at køre Barnevognen, og som de to skulde lege. Vi glædede os alle 3 til den store Begivenhed skulde ske.

Denne Gang ville jeg føde hjemme. Vorherre raadede, hvor jeg saa var, og en Fødsel er for det meste en naturlig Ting. Den samme Doktor (Nis Linnet) og Jordemor (Fru Steffensen) assisterede, som da Else blev født, bistaet af min gode Veninde, som var forhenværende Sygeplejerske (Anna Bogø).

Else blev sendt til Familien, da Veeerne begyndte. Fødselen forløb ganske normalt. Det blev en lille Pige, der kunde græde højt, som det skal være, naar Kræfter og Sundhed er medfødt. Doktoren efterså hende meget grundigt, førend han med Glæde i Stemmen sagde: "En velskabt Bondepige – jeg er helt sikker derpaa – Hjertelig til Lykke".

Flaget gik til Tops for at fortælle om den store Glæde, der var givet os. Jeg var ved at sprænges af Lykke og Taknemlighed. Da Else kom hjem og saa sin Lillesøster, maatte hendes Far holde paa hende, hun gik helt Amok af bare Glæde. Vi havde for længst vænnet os til hendes Fagter og Hyl, det hørte med i vor daglige Tilværelse.

Vi oplevede derefter et lykkeligt Aar med vore to Piger. Den lille udviklede sig normalt, og Else var glad for Lillesøster, troede vi da – indtil hun en Dag pludselig siger: "Skal vi ikke kvæle hende, Mor?" Jeg blev lamslået og forfærdet ved at tænke paa, hvad der kunde være sket. Stakkels Else var jaloux.

Jeg følte lige stor Kærlighed for begge mine Børn, men den lille krævedes jo at bæres af Mor – og pusles om – leges med og kæles for. Else fik da ogsaa sine Knusture og Kærtegn af Mor – men alligevel. Og Gudskelov hun sagde det til mig, førend det var for sent. Else havde flere Gange sagt – Mor, flyt det eller det, for ellers river jeg det ned – hun sagde det altid, saa jeg kunde afværge Katastrofen. Derefter var hun rolig igen.

Der var en forværring i hendes Tilstand, men vi tænkte aldrig paa, at hun tænkte paa at gøre Lillesøster Fortræd, hun var jo ellers saa glad for hende og kælede med den lille.

Derefter turde vi ikke beholde Else. Vi kunde ikke forsvare det overfor det raske Barn. Vi maatte tale med Doktoren og bede ham hjælpe os, som han flere Gange havde tilbudt. Det var svært, men uundgåeligt.

Det varede 2 Maaneder, før der var Plads paa et Hjem. Den Tid var streng for os. Else blev stadig mere urolig – hun raabte mange Gange om Dagen: "Flyt Mælkekanden Mor, for ellers vælter jeg den". Hun klamrede sig til mig, for hun vilde ikke gøre Ulykkerne, men kunde ikke lade være. Hun rystede af Angst for at gøre det, for saa pludselig at rase og vælte og rive itu, hvad hun kunde faa fat paa. Jeg bar den lille på Armen hele Tiden og maatte kæmpe med den store, som var 12 Aar. Else var stærk, når Raserianfaldene kom, saa det var kun lige, jeg kunde klare mig.

Vi fandt paa at rydde et lille Værelse, hvor Vinduet sad ret højt. Der puffede jeg Else ind, naar hun var værst. Naar Anfaldet var ovre, lød det: "Mor, nu er jeg god igen – luk mig ud, jeg gør det aldrig mere". Det Løfte kunde Else selvfølgelig ikke holde. Vi vidste, det var hendes Sygdom, der var Skyld i de Anfald. Hun led selv saa meget derved. Hun kæmpede for at lade være, klamrede sig til Mor for at faa Hjælp til ikke at gøre det. Min Mand og jeg skiftedes til at vaage og sove den sidste Tid Else var hos os.

En Dag kom der Besked fra Doktoren, at nu var der Plads paa et Børnehjem i Sydsjælland. Vi havde søgt Else ind paa Ebberødgaard, men det vilde tage lang Tid.

Det blev min Mands tunge Pligt at aflevere Else. Jeg glemmer aldrig hans sammenbidte Ansigtstræk ej heller Elses lille vinkende Haand, da bilen kørte ud af Gaarden – hendes Farvel til Barndomshjemmet, som jeg vidste hun aldrig mere vilde se. For mig føltes det, som om jeg begravede Else levende. Det havde ikke været saa svært, om det havde været Kirkegaarden. Jeg vilde have takket Gud, om han havde kaldt hende hjem til sig den gang.

Jeg tror alle har en Sjæl også de aandssvage og derfor maa Guds Rige høre dem til ligesom de smaa Børn.

Lillesøster trak mig i Kjolen og rakte sine smaa Arme op efter Mor, som skulde tage hende op. Min lille Skat vilde trøste Mor, som græd. Hun var min største Trøst og Glæde. Det var som nogen hviskede: "Vorherre gav Jer dette Barn for at hjælpe Jer gennem denne store Sorg".

Vi turde ikke besøge Else, før hun var faldet lidt til. Plejemor skrev, at det gik udmærket. Else var glad i mellem de andre

Børn. En Veninde, som tit havde taget sig kærligt af Else, tilbød at tage derover. Det kunde ikke give Else Hjemve, som var det os, der kom. Jeg var meget taknemlig for hendes Tilbud og spændt paa, hvad hun havde at berette. Men det var, som Plejemor skrev – Else følte sig glad og tilfreds. Da hun havde været der i 2 Maaneder, dristede vi os til at tage Turen. Else var henrykt for at se os og vise os Haven, der førte ned til Stranden, hvor Børnene daglig fik Lov til at bade under Plejerskers Opsyn. At pjaske i Vand var en stor Fornøjelse for Else, saa det gjorde os godt at se, det kunde lade sig gøre.

Vi fik et pænt Indtryk af "Ørnehøj", som Hjemmet hed. Det laa i smukke Omgivelser nær Skov og Strand. Plejemor var venlig og viste os rundt, alt medens hun fortalte.

Der var cirka 50 Piger op til 14 Aar, – men der var kun én Afdeling, saa de gik alle sammen, hvilket krævede, at de helst skulde være nogenlunde ens i Udvikling. Vi gruede mest for at sige Farvel til Else. Hun sagde nemlig straks, da hun saa os: "Hvorfor sagde Far ikke Farvel til mig, da han fulgte mig hertil?"

Vores Frygt for Afskeden viste sig ogsaa at slaa til. Else græd og tiggede om at komme med hjem. Det var det sværeste for os. Vi kunde jo ikke opfylde hendes Ønske, men vi lovede at sende hende en Pakke med gode Sager, saa snart vi kom hjem. Det var den eneste Trøst, vi kunde give.

Mon ikke vi besøgte Else 3-4 Gange på "Ørnehøj", og hver gang vi sagde Farvel, tiggede hun om at komme med hjem. Det gjorde Besøgene saa triste.

Vores Overraskelse var stor, da vi en Dag modtog Brev fra "Rødbygaard", at vores Datter Else Riise, var anbragt der. Det

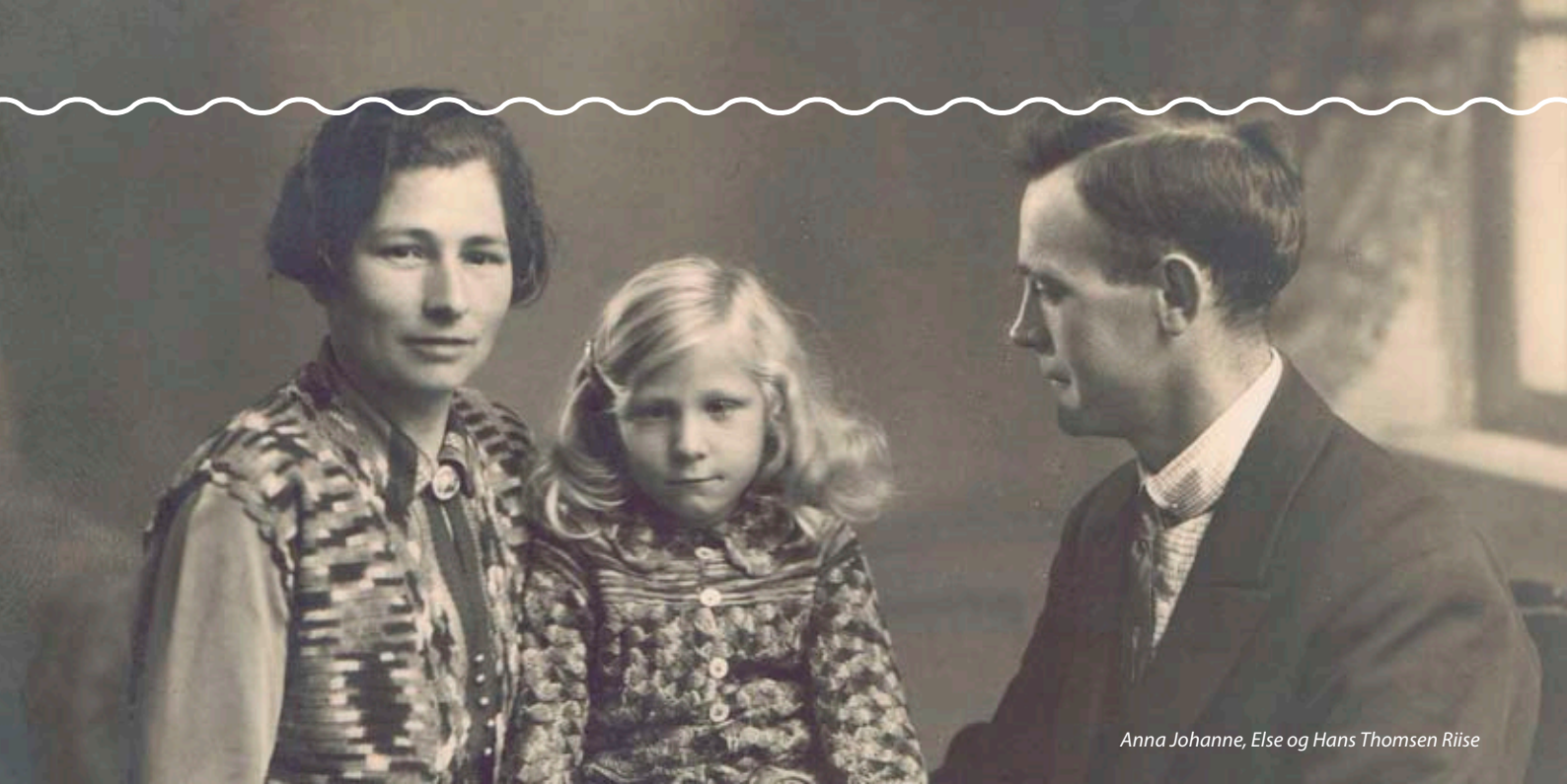
havde vist sig, at hun var for daarlig til at være på "Ørnehøj", og da der stadig ikke var Plads på "Ebberødgaard", maatte det bliver der, hvor Pladsen var.

Vi sendte Smaapakker med Godter vedlagt en kærlig Hilsen fra os derhjemme til Else. Det eneste vi kunde glæde hende med. Da der var gaaet et par Maaneder efter, hun var flyttet, tænkte vi paa at besøge hende og regnede med, hun var faldet lidt til Ro i de for hende atter nye Forhold.

Med de Tidens daarlige Forbindelser pr. Tog, kunde vi ikke gøre Turen paa én Dag, og da vi ikke ret godt kunde være saa længe væk, lejede vi en til at køre for os. "Rødbygaard" bestod af mange Huse, saa mange, at det var en hel lille By for sig. Her boede jo ogsaa et helt lille Samfund for sig inddelt i mange forskellige Grader, som de aandssvages Tilstand nu udartede sig.

Paa lang Afstand saa man den høje Køkkenskorsten. Der var smukke Ejendomme til Lægerne, samt flere pæne Huse til Funktionærboliger. Tillige de mange Afdelinger for Hjemmets

"Skal vi ikke kvæle hende, Mor?" Jeg blev lamslået og forfærdet ved at tænke paa, hvad der kunde være sket

Anna Johanne, Else og Hans Thomsen Riise

Patienter eller Alumner, som de kaldtes. De var delt i Mands og Kvindeafdelinger. Hver Afdeling havde sit Bogstav. De laa delt med Veje mellem Husene og pæn Beplantning med Buske. Baghaven var Haveanlæg. Hver Afdeling havde sin Plads at færdes paa med store velholdte Plæner og Gange omgivet af dejlige grønne Hække, der foruden at lune, skilte hvor hver Afdeling hørte op. Flere Steder var der Gynger til Tidsfordriv for de Børn, som forstod at bruge dem. Else var anbragt paa Afdeling I. Vi ringede paa spændt ventende paa, hvordan hun tog de nye Forhold.

En venlig Plejerske modtog os med et: "Velkommen". Et Øjeblik efter kom Elsepigen leende og fægtende paa sin Maade, men glad for at se os, og vi fik Knusetur paa Omgang. Plejemor viste os rundt. Sovesalen var meget stor. Jeg kan ikke huske, hvor mange Senge, der stod, men alt var skinnende rent. Det lignede en stor Hospitalsstue.

Opholdsstuen var med solide Borde og Bænke, der stod fast. Alt Service var emaljeret, det var, som det passede for Børnene, intet som de kunde ødelægge. Else var ogsaa faldet lidt til Ro. Dette, at der ikke var noget, hun kunde vælte eller ødelægge, var godt for hende.

Alle Pigerne var ens påklædte i blåstribede Kjoler. Det varede længe, førend jeg vænnede mig til det, men det var dog saa underordnet, de var alle saa rene og velpassede. Da det var en dejlig Sommerdag, var Børnene ude i Haven, hvor vi ogsaa kom ud. De stimlede sammen om os. Heldigvis havde jeg en Pose Bolsjer at dele ud af. Det gør altid Lykke.

Vi havde vænnet os til at se paa Elses Udseende og til hendes forskellige Fagter i de Aar, hun var Hjemme. Fremmede har sikkert set hende, som vi nu saa paa disse Piger. Nogle savlede, andre var skæve, flere Mongoler imellem med andre Udtryk, hvor saa lidt Intelligens var at spore. Jeg syntes, de var saa

uhyggelige at se paa og forstod ikke, at Fremmede kunde tage den Opgave at passe disse Stakler. Det var noget helt andet, naar det var ens eget Barn. Vi fik Lov til at tage Else med i Byen. Først blev hun pyntet med en fin Søndagskjole, og vi kørte en tur til Stranden, hvor vi spiste medbragt Smørrebrød. Else var saa lykkelig for at køre Bil, det skete jo kun, naar Far og Mor kom. Vi var ogsaa paa Konditori at drikke Kaffe, og Far maatte traktere med flere Ispinde, som var Elses det aller bedste.

Det havde været en god Dag for Else. Vi ønskede at kunde se til hende noget tiere, men det var ret dyrt for os at leje Bil – saa det kunde ikke blive til mere end to Besøg om Aaret. Da vi afleverede Else og sagde Farvel, spurgte hun om, hvornaar hun maatte komme Hjem, men for første Gang græd hun ikke ved Afskeden. Hun stod med sin nye Plejemor i Haanden og vinkede til os.

Hver Gang efter de første Besøg følte jeg mig saa trist i Sindet i flere Dage. Det var saa tungt at tænke paa, at Else hørte hjemme mellem disse Stakler, som jeg fandt saa uhyggelige at se paa.

Jeg kunde efterhånden se, at Else befandt sig bedre der end herhjemme. Omgivelserne passede til hendes Tilstand, og i mange Maader var hun roligere. Kammeraterne passede

ogsaa, det er bare saa svært for en Mor at se, vi er saa tilbøjelige til at tro bedst om vores Barn.

Det var vist godt et Aars Tid efter vort første Besøg paa "Rødbygaard", at Else blev flyttet til Afdeling H. En lignende Afdeling som I. Men Else var nu saa gammel, at hun hørte til det Hold, som var der. Det er vanskeligt at bedømme en aandsvags Alder. Det opdager man, ved at spørge derom. Som regel ser de ældre ud, end de er. Her var enkelte, som var helt op i Halvfjerdserne. En af dem gik altid med en Kludedukke knuget ind til sig. Kunne en af de andre se sit snit til at tage Dukken fra hende, gjorde hun det.

Jeg kunde efterhånden se, at Else befandt sig bedre der end herhjemme. Omgivelserne passede til hendes Tilstand

Else, familien og plejemor

Paa denne Afdeling saa de nærmest ud, som hvor Else kom fra. Jeg havde lært, at det var ingen Sag, saa længe Else var lille, jo større hun blev, des vanskeligere blev det, jo værre tog det hele sig ud. Efterhaanden følte jeg ingen uhygge ved Pigernes Udseende. Jeg syntes, de var helt søde og rørende, naar de raabte: "Goddag Else Riises Mor". Der skulde saa lidt til for at glæde dem. Et par Glansbilleder, nogle Julekort. En var henrykt for at træde Perler osv.

De, der saa raske nok ud til det, kom med paa Travetur ledsaget af en Plejerske. De Mandlige Alumner af en Plejer. Det var et dagligt Syn i Rødby-Havns Gader. Der var ingen stirrende Øjne af den Grund, heller ikke naar Besøgende, Paarørende havde en Patient med i Byen.

Mon der var ret mange, der vidste, hvad Aandsvageanstalten gjorde for de Mennesker, der havde deres Hjem inden for disse Mure? Der holdtes aarlige Udflugter med Toget til Nykøbing F. for at se Zoologisk Have og mere. "Rødbygaard" havde også Biograf for de, som var raske nok til at være med der. For ikke at tale om Juleaften med Juletræ, Gaver og Godter til alle. Der gjordes et Kæmpearbejde hvert Aar for at gøre Julen saa festlig som muligt. Det varede længe, før jeg kendte noget til dette. Vores Else var for daarlig til at være med. Dog saa hun Biograf enkelte Gange de første Aar. Men dels ved at tale med Plejerskerne samt bruge mine Øjne, fik jeg mere Forstaaelse af mangt og meget.

Da jeg havde hørt om dette, fik jeg den Tanke at skrive til Plejemor, om det kunde lade sig gøre at holde lidt Fødselsdagsfest for Else med Kaffe og Kager, hvad hun syntes? Paa vores Regning naturligvis, men det var jo et ekstra Arbejde for Plejerskerne. Vi fik det smukkeste Brev fra Plejemor. Det vilde være dem en stor Glæde, at lave til til vi kom.

Else fik en stor Bold i Fødselsdagsgave. Det var efterhaanden blevet en Tradition, som gjorde lige stor Lykke og voldte ingen

Fortræd. Hvor var det morsomt at se Pigernes Glæde over ekstra Kaffe og Kager. Else sad i mellem Far og Mor. Lillesøster var ogsaa med.

Bordene var pyntet med Flag og Blomster i Massevis. Plejemor og Plejerskerne var naturligvis ogsaa med. Og saa kom Overraskelsen, som Plejemor havde fundet paa. Det var blinde Valdemar (en Alumne) med sin Harmonika, der blev ført til Bords.

Nu vidste Pigerne, at de fik Musik og Sang, for ingen kunde spille og synge som Valdemar. (Han har for resten været hørt i Radioen for et par Aar siden). Pigerne var ivrige efter at komme til at danse, saa vi maatte ikke være alt for længe om at drikke Kaffe.

Det var et herligt Syn, baade til at le og græde over. De fleste dansede bedst paa bare Fødder. Jeg husker en lille en, hun dansede

hele Tiden Solo – for de Fakter, hun kunde gøre – prikke sig selv i baade Hoved og Hale, vrikke, dreje osv. Hun var den fødte Komiker, skønt hun var aandssvag. Pludselig kom en af de gamle, som ikke kendte Dansens Glæde. Hun trak mig i Ærmet, medens hun sagde: "De skaver sig som Idioter". Samme gik ustandselig og rettede paa Tøjet af dem alle sammen. Alt skulde sidde saa akkurat. Det har været hendes Kompleks. Ved siden ad Valdemar sad en næsten køn Pige, Ella med sine store brune Glasøjne, der intet kunde se, men hun kunde synge noget saa smukt.

Sammen nød de to blinde Sangens og Musikkens Glæde. Man glædede sig over, at denne store Gave var givet disse to, som ogsaa var aandssvage. Flere af Pigerne, ogsaa vores Else sagde: "Det er saa synd for Ella og Valdemar, de kan slet ikke se".

De følte, at de havde et stort Gode, som var nægtet disse to Stakler. Pigernes urolige skelende Øjne udtrykte stor Medfølelse.

Jeg havde lært, at det var ingen Sag, saa længe Else var lille, jo større hun blev, des vanskeligere blev det

Else og familien

Else

Jeg vil her indskyde, at en Fødselsdag paa "Rødbygaard" ikke gik ud paa Aften men Dag og begyndte med, at Fødselsdagsbarnet fik Lov til at ligge længere om Morgenen og faa Morgenbakke paa Sengen til dem, der kunde klare det. Tillige fik de Tilladelse til at være en Time længere oppe, og de blev pyntet med deres Gaa i Byen Tøj.

Det mest rørende om at glæde et Fødselsdagsbarn, som jeg har hørt fortælle, var om en Mandlig Patient. Hans største Lyst – en Trang han ikke kunde bekæmpe, var at trævle alt strikket op. Paa hans Fødselsdag blev der lagt en hel Masse kasserede Strikkesager ind til ham. Han var den Dag fri for sine Luffer, og han trak i Traadene, mens han skreg sin Jubel ud.

Jeg opdagede en Ting til, noget der gjorde mig glad. Det var de samme Piger, som hele Tiden dansede med hinanden, og de, som saa til, holdt sig ogsaa sammen. Det var ligesom, de delte sig i Venindehold – 2-3 stk sammen. Else sad mellem os hele Tiden, da hun ikke kunde være med at danse, men det morede hende at se paa og vide, det var hendes Fest. Vi spurgte hende lidt ud og fik at vide, der var to Piger, som hun altid fulgtes med til daglig.

Hvad de siger til hinanden er uden Betydning og Mening, men dette at de kan føle Kammeratskab og gaa med hinanden under Armen, er med til, at de føler, som de hører sammen og har fælles Hjem. De trøster hinanden, naar en er faldet og har slaaet sig. Det har jeg for øvrigt ogsaa selv set flere Plejersker gøre, samt give dem et lille Klap (som hængte ved Plejerskens Arm). De er venlige og forstaende, man kan se, de holder af disse Evnesvage Stakler, som er betroet dem. Man kan ikke forlange, de skal have en Mors Kærlighed og Trang til at vise sine Følelser ved Kærtegn.

Naar vi sender vore raske Børn ud i Livet, kan vi jo heller ikke daglig holde dem i Haanden eller give Godnatkysset. Ogsaa med dem er det allerdejlignst, saa længe de er mindreaarige og helt vore egne. Det er dog egoistisk tænkt, for Livet skal jo leves og forstaas.

Else var paa Afdeling H i flere Aar, og vi besøgte hende et Par Gange aarligt. Fødselsdagen blev hvert Aar fejret som fortalt til lige stor Glæde for alle. De sidste Gange havde Else slet ikke spurgt om at komme med Hjem. Naar det sædvanlige Program var overstaaet, længtes hun ligefrem efter, at vi skulde køre, saa hun kunde vise frem, hvad vi havde givet hende og fortælle Kammeraterne om Turen i Byen.

Plejemor, som vi efterhaanden var godt fortrolig med, syntes Else var nogenlunde ens. Der kunde være urolige Perioder med at rive Tøj itu, men de var sjældne. Det var ikke saa svært mere at vide Else paa Hjem. Hun havde det virkelig bedre der end hjemme hos os. Jeg forstod nu, hvorfor vores Doktor saa ofte havde foreslaaet mig at sende Else bort. Det var et lige stort Gode baade for hende og mig. Men havde det ikke været for Lillesøsters Skyld, havde vi nok ikke sendt Else bort dengang.

Man kan ikke forlange, de skal have en Mors Kærlighed og Trang til at vise sine Følelser ved Kærtegn.

Der var i Mellemtiden talt om den Ansøgning, vi fra først havde søgt om at faa Else paa "Ebberødgaard". Efter en Samtale med daværende Overlæge paa "Rødbygaard" blev vi enige om, at det vilde være Synd at flytte hende nu, hun var faldet saa godt til der. Spørgsmaalet om Sommerferie blev ogsaa drøftet. Vi maatte gerne faa Else Hjem paa Ferie, naar vi selv ville sørge for at hente og bringe hende. Men baade Lægen og Plejemor fraraadede det. Det blev næ-

sten altid bare Skuffelse, sagde de. Aandssvage er saa udpræget Vanemennesker, derfor er enhver Forandring vanskelig for dem at tage. Hvad vi for Else tænkte vilde være en stor Glæde, kunde nemt volde hende stor Fortræd – dels ved at hun atter skulde vænne sig til Plejehjemmets Forhold – og i mange Tilfælde kom Forældrene med Børnene faa Dage efter. Det viste sig, at de vilde tilbage, hvor de selv følte at høre til.

Det var baade bittert og godt at tænke paa, naar Else ikke kunde have sit Ophold hjemme hos os.

Kapitel 3

En Mor fortæller

En Dag kom der Brev fra Plejemor, at Else havde skiftet Afdeling igen. Denne Gang var hun flyttet til Afdeling N. Hun havde den sidste Tid været meget urolig, saa de havde desværre været nød til at flytte hende. Aarsagen var muligvis den vanskelige Tid, (Menstruationsperioden). Jeg kunde ikke finde Ro, førend jeg havde talt med den nye Plejemor og selv set, hvordan Else var i de nye Omgivelser. Da det var min første Togrejse til Rødby-Havn, var jeg saa dum at spørge en Konduktør om Skiftetider osv. Han vilde være vittig og sagde til stor Morskab for mine Medrejsende: "Skal De have Vejen at vide helt til Rødbygaard?"

Afdeling N viste sig at være en stor flot Bygning, helt ny saa det ud til. Foran var en meget stor Have, smukt anlagt med dejlige store Græsplæner – uden om brede Gange at trave paa. Der var skønne Grupper af Prydbuske. En Række Popler stod for at tage af for Vestenvinden fra Østersøen.

Udenom var som ved de andre Afdelinger en høj Hæk, men til en Afgivelse var her tillige et højt Gitternet, saa ingen kunde komme fra denne Afdeling uden gennem Døren, som blev laast hver Gang. Udefra gjorde det Indtryk af at være et Fængsel. Det fortog sig, naar man saa, hvor hyggeligt og tillige praktisk Afdelingen var indrettet.

En Plejerske viste mig ind i Modtagelsesværelset, hvor jeg spændt ventede paa at se, hvordan Else nu var. Hun kom jublende ved Plejerskens Arm og vidste knapt hvilket Ben, hun skulde staa paa, saa glad blev hun for at se Mor. Lige straks kunde jeg ikke mærke nogen Forandring i hendes Tilstand. Det var ramt en af hendes gode Dage.

Jeg spurgte Plejersken, om jeg som vi plejede maatte faa Else med en Tur i Byen.

Den Tilladelse kunde hun ikke give. Plejemor havde fri, og hun kunde ikke faa fat paa en Læge. En Mand klagede engang

over, at han ikke kunde faa Lov til at tage sin Dreng med ud paa en Biltur, som var Sønnens største Glæde. Afslaget maa sikkert forklares ligesom her. Der er Reglement som paa et Sygehus, det skal overholdes. Naar man forud aftaler et Besøg, er det gerne i Orden med at faa vedkommende med paa Tur.

Det blev for ensformigt for Else at opholde sig to Timer i Modtagelsesstuen – ogsaa for mig – vi kunde ikke føre en Samtale med hinanden. Jeg spurgte en Plejerske, om jeg maatte komme ind, hvor Pigerne var og følges med Else blandt dem. Der var vist omkring 60 Piger, men mange kunde ikke færdes. Else holder meget af at trave. Hun er ude, næsten hvordan Vejret saa er og gaar i sin bestemte Cirkel rundt og atter rundt om den store Plæne. Der har hun nu travet i snart 10 Aar – naar hun ikke er, saa hun maa fastgøres til Sengen.

Hun ville ogsaa trave den Dag. Det var vældig sjovt at have Mor under Armen. Desværre havde jeg kun to Arme, for en lang hale af Piger fulgte med. De skiftedes til at holde min ene Arm. En Plejerske vilde holde dem tilbage, det vilde da være Synd, det generede ikke mig, og kunde det bringe Pigerne lidt Afveksling, maatte de saa gerne holde Trup. Det var meget trættende, jeg var ikke trænet til det Trav, saa vi blev nødt til at hvile os paa Bænken, som var placeret med passende Afstand. Da fik jeg set et mærkeligt Syn. En Plejerske kom gaaende med en stor fuldvoksen Pige. Pigen var iklædt en stor Læderbandage, kan man vist sige. Hun kunde gaa, men blev ført i en Slags Sele lignende dem, man lærer Smaabørn at gaa i. Jeg henvendte lige et par Ord til Plejersken. I samme nu bøjedede Pigen sig ned flaaede en Tot Græs af, som hun omgaaende proppede i Munden. Det saa fælt ud. Den stakkels Pige havde kun Forstand paa eet, at proppe alt i Munden og knase med sine stærke Tænder. Hendes Mund var stor og saa graadig ud. At hun kom ud at trave, naar Vejret var til det, skyldtes Plejerskernes store Godhed og Forstaaelse. De syntes ogsaa denne Stakkel skulde nyde frisk Luft og Solskin. Kun lige den Tid, var

Else i Næstved

hendes Hænder fri, ellers var de omsluttet af Luffer – en tyk Læderhandske som fastgøres om Haandleddet. Disse sørgelige men nødvendige Tingester var næsten alle iført paa denne Afdeling, som er en af dem, hvor de, som er ramt i sværeste Grad, opholder sig.

Paa flere Verandaer med aabne Tag, stod mange Senge. Deri var dem, som ikke kunde gaa. Ogsaa de skulde have frisk Luft. Derfor gøres det store Arbejde med at flytte Sengene ud. Disse forstaaer vist ingen Ting. De rokker rytmisk frem og tilbage med Kroppen, imedens de giver deres forskellige Lyde. Straks lyder det uhyggeligt, men man vænner sig hurtigt til det, og naar jeg puttede et Bolsje i Munden paa dem, var det som, de vilde tilkendegive deres Tak med deres Lyd. Vi synes, ogsaa Dyrene kan sige os Tak med en Lyd, som er deres Stemme. Jeg kan ikke finde en bedre Sammenligning.

Da det var Plejemors Fridag, naaede jeg ikke at hilse paa hende ved dette mit første Besøg paa Afdeling N.

Da Benzinen blev frigivet, og de opklodsede Biler atter kunde køre, tilbød nogle gode Venner, som havde Vogn (Anna og Karl Bogø), at køre for os til "Rødbygaard". Det gav os Anledning til flere Besøg hos Else.

Vi nærmede os atter Fødselsdagen, og jeg skrev til Plejemor, om der var nogen Mulighed for at feste paa lignende Maade, som vi havde fejret Dagen paa H.

Denne Plejemor var lige saa venlig som paa H. Hun vilde meget gerne være med til at glæde deres Pigehold. Vi ankom om Formiddagen, som vi plejede, for at faa Dagen saa lang som muligt. Else var pyntet med den 3 die Kjole for den Dag.

Det var sagt til hende, at vi kom. Glæden bragte hende ud af Ligevægt, og saa kom Anfaldene med at rive Tøjet itu. Hun var altid dybt ulykkelig ved at ødelægge, men hun kunde ikke lade være. Det gik som et Lyn. Alle vore Besøg maatte derefter komme overraskende for hende. Efter at have kørt vor bestemte Tur til Havnen, og en Smut enten paa Konditori eller Hotel Rødby-Havn, hvor vi befandt os bedst, mødte vi til Fødselsdagskaffebordet, som ogsaa her var pyntet saa festligt. Det stod paa en af Verandaerne. Der var desværre kun en 10-12 Piger, der kunde være med. Resten af Holdet var for dårlige.

De kom altid til Ro midt paa Eftermiddagen og var derfor lagt i Seng. Valdemar var mødt med sin Harmonika, det bedste i Verden for ham, skænket ham af "Rødbygaard".

Efter Kaffedrikningen lød Musikkens Dansetoner til Valdemars kraftige Røst, og Pigerne dansede, om man kan kalde det saa. De drejede i det mindste rundt og lod til at more sig storartet. Else sad med sin Far i Haanden, og Plejemor og jeg smuttede væk, fordi jeg havde udtalt Ønsket om at tale med hende, samt kigge til alle dem i Sovesalene. Sengene stod, som paa de andre Afdelinger jeg havde set. Rene og pæne – alt var skin-

nende Properhed. Tænk bare, hvilket kolossalt dagligt Arbejde at holde alle disse saa rene. Kun faa kunde vist ligge tør, men der var ingen ubehagelig Lugt af den Grund. De, som kunde kende mig og havde Talens Brug, raabte: "Go'da Else Riises Mor" "Tak Else Riises Mor" osv. Jeg havde husket Bolsjeposen, det var saa lidt at give dem, men alligevel et lille Lyspunkt i deres Hverdag. Enkelte kunde selv putte et Bolsje i Munden, men for de fleste stak jeg det i deres Mund.

Ved den ene Seng sagde Plejemor: "Pas paa, hun der spytter". Pigen fik en Advarsel, og hun kæmpede for at faa Bolsjet først.

*Musikkens
Dansetoner lød til
Valdemars kraftige
Røst, og Pigerne
dansede, om man
kan kalde det saa*

Anna Johanne og Else Riise

Else i Næstved

Hvor deres Sygdom dog udartede sig forskelligt. Jeg genkendte Pigen med det tykke Læderfuttal. Hun fik flere Bolsjer paa én Gang – hun kunde jo knase næsten som en Vejtromle. De fleste laa med Luffer paa. Ved Elses Seng hængte ogsaa et Par, som blev brugt de fleste Nætter, ellers rev hun Sengelinned itu. Det kan ikke være anderledes, men hvor gjorde det ondt at vide.

Jeg forstod nu, hvorfor hendes Hænder var hvide i forhold til hendes brune Arme og Ben. Der var heldigvis Perioder, hvor hun kunde have Hænderne fri, trøstede Plejemor.

Vi gør det saa nødigt, dette med at gemme deres Hænder, sagde Plejemor videre – men det kan ikke undgaas.

Vi fortsatte op paa 1. Sal, hvor alle de gamle boede. Der var hyggeligt. 1 og 2 Sengs Stuer med Stole og Smaaborde. Disse Værelser kunde sammenlignes med de Gamles paa vore Alderdomshjem. De opholdt sig i deres Haveafsnit, hvor jeg fik Lejlighed til at hilse paa dem. Deres Have var uden Gitter. De var rolige Alle, men mer' eller mindre enfoldige. Det var typisk for dem alle, at de havde et Strikketøj i Haanden. Nogle af dem kunde strikke lidt. Der var en gammel Bedste, som trak sit Hovedtørklæde omtrent helt for Ansigtet. Hun var Menneskesky. Med løftet om et Bolsje stak hun Haanden frem. Der var en lidt Pudsighed med to andre Bedster. De var kommet fra en anden Anstalt, hvor de havde forelsket sig begge i Lauritz. Om denne Lauritz nogensinde har anet deres Kærlighed, vides ikke, men de var lykkelige, naar vi drillede dem med Lauritz. Jeg tror, de havde været ca. 7 Aar dengang, Plejemor fortalte mig om dem – og stadig bar de Nag til hinanden.

... jeg har for
længst forliget mig
med mit Barns
Skæbne

Vi har igennem den halve Snes Aar, som Else nu har været paa denne Afdeling, besøgt hende mange gange. Hendes Tilstand er skiftende, det er stadig en Kamp for hende at lade være og rive Tøj itu. Men der er da heldigvis Perioder, hvor hun kan være saa rolig og god. Naar det træffer sådan en Tid, er det ikke saa tungt at tage fra hende.

Da jeg første Gang saa, hvor gamle disse Stakler kan blive, syntes jeg, det var saa frygteligt at tænke paa, Else maaske skulde blive saa gammel, at vi døde før hende.

I Dag ser jeg anderledes paa det og meget andet, som jeg senere lærte at forstaa.

Jeg ved, at jeg stadig vilde takke Vorherre, om han kaldte Else herfra i min Tid. Men jeg vil ikke føle det tungt, om hun skal overleve os. Hun er saa indlevet i den Tilværelse, som

passer for hendes Evner. Mit Sind er ikke mere bittert, og jeg har for længst forliget mig med mit Barns Skæbne.

Else er snart 28 Aar. Jeg har lært at forstaa mange ting her i Livet, siden jeg fødte mit første Barn. At Prøvelserne bliver givet os af Vorherre for at forstaa. Det er ikke altid, at det bedste er godt for én.

Vi er Samfundet og vort Lands Aandssvageforsorg stor Tak skyldig. Hvad skulde vi og mange andre Forældre til aandsvage Børn dog have gjort uden disse Aandssvageanstalter? Et meget stort Problem er løst ved Oprettelse af disse Hjem.

Det er sørgeligt, at der findes saa mange Stakler, men ogsaa de skal leve, til der kaldes paa dem. Jeg forstaaer ikke, at jeg nogensinde har syntes, de var uhyggelige. Jeg er kommet til at holde af dem, de er saa rørende. Og jeg forstaaer, naar en Ple-

FAMILIEN RIISES BLÅ BOG

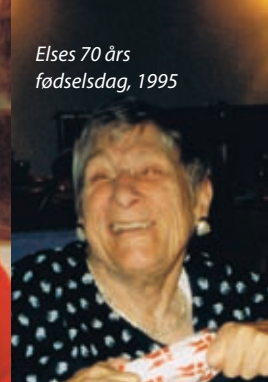
Anna Johanne Riise (18.03.1900 – 22.05.1984) blev født Staunstrup i Lundby Stationsby på Sydsjælland. Hun blev viet i Næstved den 18.11.1923 til Hans Thomsen Riise (23.03.1900 – 27.06.1986), født på Skovgaard på Bogø. De traf hinanden på Rødkilde Højskole i 1921.

I 1925 købte de gården Billegaard på Østerskov på Bogø. Det var en ret gammel gård, men med flid og sparsommelighed fik de udskiftet en ydermur ad gangen. De solgte den i 1960 og flyttede i et lille hus i Bogø by. De kom på Gammelsø-hjemmet i Damsholte på Møn i 1982, hvor de også døde.

Else Riise blev født 30.06.1925 og døde 79 år gammel i 2004. Elses søster Janni blev født i 1936.

Janni og Else, 1980

Elses 70 års fødselsdag, 1995

Janni og Else, 1994

Jemor eller Plejerske siger, at de kan ikke undvære disse Børn, som de føler sig knyttet til. For dem maa det ikke alene være en Gerning, men et Kald. Det kan ikke betales med Penge. Der kræves et kærligt Hjerte og et godt Sind for at blive den gode Sygeplejerske, men mon ikke der skal endnu større Kærlighed og Taalmodighed til for at udfylde det Krav, der forlanges af vore Plejersker paa Aandssvageanstalterne?

Vi skylder disse Mennesker mere end Tak. De ofrer og giver deres Livs bedste Aar for at pleje og passe Samfundets aands-svage Stakler.

Mit Sengeleje her paa Sygehuset er ved at være overstaaet for denne Gang. Jeg har nydt Hvile og den gode Pleje, men jeg glæder mig alligevel til at komme Hjem til mine Kære paa "Billegaard". Snestormen raser udenfor i Dag. Jeg kan lige skimte en lang Række Istappe fra et Tag. Det er Vinter, men efter Vinter kommer Vaaren, som vi hvert Aar ser hen til med lige stor Forventning. For mig betyder det, at vi saa kan tænke paa en Køretur til "Rødbygaard" ned til vores Elsepige.

EFTERSKRIFT VED JANNI RIISE

Min mor døde i 1984 og min far i 1986, hvorefter jeg "overtog" Else. Skrev hver måned, sendte pakker til jul og besøgte hende på hendes fødselsdag til hun døde 79 år gammel i 2004, som en rolig gammel storesøster, der altid var glad for at se os, at få gaver og få læst op af de bøger, jeg bragte af Rødhætte, Hans og Grethe og andre gamle eventyr, som hun kendte.

Hun var glad for at se TV og høre musik. Havde de sidste år eget værelse med eget TV og CD spiller, men opholdt sig om dagen i dagligstuen med de andre gamle. Else var glad for fint tøj og smykker, og hendes søde kontaktperson, som administrerede hendes tøj og lommepenge, tog Else med på shoppingtur, så Else selv kunne være med til at vælge nyt moderne tøj. Hun var altid så fin, og det tøj rev hun aldrig i stykker. Så hun var mere rolig og syntes at acceptere livet, som det nu var, de seneste år. Vi havde morbror Helge med til hendes fødselsdag indtil hans sidste år, og min John var utrolig forstående og god ved Else, så hun var meget glad for ham også. Da Else døde var vi desværre på Samoa, men min datter Mie og hendes to piger + min ældste søn Bo var med til hendes bisættelse, og vi var med til urnenedsættelsen på Hans Riises familiegravsted på Bogø.

NB: Jeg ved, at Else fik en operation i hjernen, der kaldes: "Det Hvide Snit" og blev meget roligere derefter, men jeg kan simpelthen ikke huske, hvornår det har været, men det må i hvert fald have været efter, at min mor har skrevet dette. Ellers havde hun vel nævnt det?

fortælle
fortælle